

MATO MIKIČIĆ

DIPLOMATSKA AKTIVNOST SENJSKOG BISKUPA JOŽEFIĆA U BORBI PROTIV TURAKA

Mato Mikičić
Župni ured Vratnik
HR 53273 Vratnik

UDK: 262.12(497.5 Senj)"16"
341.781(497.5 Senj)"16"
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2004-12-30

Senjski biskup Franjo Jožefić (†1551) spada u utjecajne osobe hrvatske povijesti u 16. st., koje su stavile svoje snage i diplomatske sposobnosti u službu oslobođenja Hrvatske i Ugarske od Turaka. Imenovan je 1522. od pape Leona X. senjskim biskupom i već sljedeće godine sudjelovao je na Nürnberškom saboru kao poslanik ugarsko-hrvatskoga kralja. Tu je pokušao sjajnim govorom uvjeriti svoje slušatelje da je potrebno pomoći Ugarskoj i Hrvatskoj vojno i materijalno, jer se one same ne bi mogle braniti od Osmanlija. Istodobno je pomoć postala samopomoć ako bi Hrvatska i Ugarska bile zaposjednute od Turaka, ne bi austrijske nasljedne zemlje i druga područja više bila sigurna. Nakon ove misije trudio se oko daljnje potpore europskih vladalačkih kuća protiv Turaka. Politički se kolebao između kralja Ivana Zapolje i Ferdinanda I. Najprije je potpomagao Zapoljinu stranku, a zatim je stupio u službu Ferdinanda I. Godine 1549. premješten je Jožefić u Trst i ondje se dogodila njegova zadnja velika odluka: biskup Jožefić prešao je na protestantizam, bio je protjeran u grad Klanu, gdje je i umro 1551. godine.

Uvod

Senjski biskup Franjo Jožefić (Živković) (1521.-1551.),¹ poput svojeg suvremenika, koparskog i modruškog biskupa Petra Paula Vergerija ml.², spada u

¹ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 76, kao i M. Vidović, nazivaju ga još dodatnim prezimenom Živković. M. VIDOVIĆ, 1995, 535, preuzeo od J. BUTURAC – A. IVANDIJA, 1973, 342; C. EUBEL, 1910, 318.

² Petar Pavao Vergerije ml. rođen je 1497./8. u Koprnu. Nakon studija prava u Padovi djelovao je kao odvjetnik u Veroni, Padovi i Veneciji. God. 1526. oženio se, ali je nakon ženine smrti postao svećenikom. 1535./6. putovao je kao nuncij u Njemačku da bi pridobio njemačke izborne knezove za koncil koji je planirao Pavao III. (1534.-1549.) U studenom 1535. susreo se u

kontroverzne likove Katoličke crkve među Hrvatima jer je od katoličkog biskupa i katoličkog podrijetla konvertirao na protestantizam. I dok su se hrvatski banovi i biskupi, od kojih su većina bili hrvatski banovi u 16. st., uz *čuvare katoličke vjere*, isusovce i katoličke Habsburgovce, borili za očuvanje katoličanstva na europskim prostorima, dotle su reformatorski pokret simpatizirali neki biskupi, među koje spada i tadašnji zagrebački biskup Matija Bruman (1558.-1563.).³ Društveno-politička situacija nakon Lutherova⁴ istupa u Njemačkoj protiv Katoličke crkve i širenje protestantizma u hrvatskim zemljama uvelike su pogodovali i širenju protestantizma u nekim hrvatskim područjima, pogotovo u Vojnoj krajini (Militärgrenze) i u Istri.⁵ Doduše, Venecija je sprječavala širenje nove vjere na svojim prostorima, ali ju je pomagala u vrijeme kada je bila u sukobu sa Sv. Stolicom, ili pak prešutno gledala na njezino širenje, čak i u samom gradu na lagunama.⁶

Za ovaj smo se rad koristili objavljenim izvorima Joževićeva govora *Deutsche Reichstagsakten* u Nürnbergu 1. travnja 1522.⁷ O biskupu Franji

Wittenbergu i s Martinom Lutherom, kojega karakterizira negativno. 1536. bio je nakratko modruškim biskupom. Nakon sudjelovanja na vjerskim razgovorima (*Religionsgespräche, dispute*) 1541. u Wormsu, vratio se u svoju biskupiju. Zbog paktiranja s protestantima bio je okrivljen. Izgubivši biskupiju, bio je ekskomuniciran i prešao je u protestantske redove. Napisao je mnoga djela protiv pape i Katoličke crkve. Umro je u Tübingenu 4. listopada 1565. F. BUČAR, 1925, 274; Vidi opširno o Vergeriju kod A. J. SCHUTTE, 1977.

³ F. BUČAR, 1910, 11, 17, 78.

⁴ Martin Luther rođen je 10. studenog 1483. u Eislebenu. 17. srpnja 1505. stupio je u erfurtski samostan. U jesen 1506. ili početkom 1507. zaređen je za svećenika i posebno se posvetio proučavanju Biblije. Od 1516. zbog kritike Tetzlovih *Oprosta*, a posebno nakon što je izvješeno 95 *teza* na wittenberškoj crkvi 31. listopada 1517., došao je u sukob s papom. Nakon što se nije uspio opravdati pred Karlom V. i nuncijem Hieronymom Aleanderom na saboru u Wormsu 1521., došao je na udar državnih i crkvenih vlasti. Imao je podršku među nekim njemačkim izbornim knezovima, tako da se protestantizam mogao sve više širiti. Oženio se redovnicom Katharinom Bora. Umro je 18. studenog 1546. W. MOSTERT, 1998, 513-594.

⁵ Vidi o širenju protestantizma među Hrvatima kod F. BUČAR, 1900, 201-214; ISTI, 1918, 1-26; B. H. ZIMMERMANN, 1937, 36-58; I. DOBROVIĆ, 1955; J. W. BROMLEJ, 1963, 253-269; J. ADAMČEK, 1985.

⁶ Detaljnije je taj problem obradio G. BUSCHBELL, 1910.

⁷ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 76, br. 12 H. v. PLANITZ, 1979, 130; O. REDLICH, 1887, 45, bilješka 2; V. KLAIĆ, 1985, 358. Njegov se govor zove *D. Oratio orathorum regis Hungariae. Oratio ad imeperium in conventu Nuremburgensi per rev^{mm} in Christo patrem dominum Franciscum Josephit ordinis minoris sancti Francisci observanciae, episcopum Segnensem, oratorem regis hungariae, edita et cum gratiaper eundem perorata, tribulationem Hungarorum deplorativa ac pro expeditione contra Turcas implorativa et animativa. Colegam habuit magnificum Stephanum Deeshazy*. Original Joževićevoga govora nalazi se u Beču pod signaturom: Mainzer Archiv RTA fasc. 4^a fol. 37^a-40^a. Prijepis se nalazi u Münchenu Sta K. bl. 104/3 i fol. 379-399. V. KLAIĆ, 1985, 358, navodi 7. travnja 1522. kao datum njegovoga govora.

Jožefiću do sada je napisano vrlo malo. Velik doprinos poznavanju njegova lika dali su domaći autori, Miljen Šamšalović (*Diplomatska misija senjskog biskupa Jožefića god. 1526-1527*) i Mile Bogović (*Prijelazno stoljeće senjske Crkve /1450-1550/*), a od stranih autora Giovanni Regalati (*Un Fiumano vescovo di Segna e di Trieste*).

Biografija

Iako je poznato mjesto Jožefićeva rođenja (Rijeka)⁸, ne zna se kada je rođen. Stupivši u red sv. Franje, dovršio je svoju teološku naobrazbu. Budući da je u Senju u to doba postojao samostan franjevac opservanata, najvjerojatnije je boravio u tom samostanu,⁹ no nije nam poznato gdje je studirao, možda u Padovi. Nakon svršetka studija i imenovanja biskupom započelo je njegovo biskupsko djelovanje. U Senju je prije imenovanja Jožefića biskupom bila sedisvakancija, tj. prazna biskupska stolica, a biskupijom je nominalno upravljao Toma Erdödy (1511.-1517.),¹⁰ ostrogonski nadbiskup i kardinal¹¹ te primas Ugarske¹².

Naime, nakon što je hrvatsko-ugarski kralj Matija Korvin (1458.-1490.) pripojio sebi 1465. Otočac, a 1469. Senj, mimo volje moćnih Frankopana, prostorno mala biskupija Senj bila je vezana uz ugarsku metropoliju Ostrogon (Esztergom, Graan). Početkom 16. st. došla je pod jurisdikciju ostrogonskog nadbiskupa i primasa Ugarske Tome Erdödyja,¹³ koji ju je 1513. dobio od pape Leona X. (1513.-1521.)¹⁴ u *commendu*, nakon smrti biskupa Jakova Blažiolovića (1501.-1513.).¹⁵

⁸ A. THEINER, 1863, 574; M. MESIĆ, 1873, 8. M. Mesić, na istoj stranici, oslanjajući se na *Arhiv VIII M.*, 1865, Sanuta, navodi str. 256. kao pogriješnu, jer dotično djelo ima samo 224 str.

⁹ M. BOGOVIĆ, 1990, 78.

¹⁰ Toma je sin kolara Bakolca – otuda hrvatsko ime Bakač – iz sela Erdöda pokraj Szatmára u nekadašnjoj sjeveroistočnoj Ugarskoj, sjeveroistočno od Debrecina. Bio je potajni saveznik Venecije. F. ŠIŠIĆ, 1975, 244, 245. Kao protivnik loze Frankopana bio je protiv oslobađanja grofa Krste Frankopana iz venecijanskog zarobljeništva od 1514. do 1519. M. MESIĆ, 1870, 35, 56; V. KLAJČIĆ, 1985, 336. Vidi o tome više kod M. MESIĆ, 1868, 15.

¹¹ M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

¹² A. RAČKI, 1908, 145.

¹³ A. RAČKI, 1908, 145; M. BOGOVIĆ, 1990, 70.

¹⁴ Giovanni de Medici rođen je 11. prosinca 1475. u Firenci. God. 1512. na čelu je papinsko-španjolske vojske, koja je trebala protjerati Francuze iz Italije. Trudio se ojačati papinsku moć. Sazvao je bojnu protiv Turaka, ali nije naišao na veći odziv europskih vladara. Za vrijeme njegova pontifikata nastao je reformatorski pokret Martina Luthera. Umro je 1. prosinca 1521. G. SCHWAIGER, 1997, 825-827.

¹⁵ C. EUBEL, 1910, 389; J. BUTURAC – A. IVANDIJA, 1973, 342; V. KLAJČIĆ, 1981, 54.

Sl. 1. Unutrašnjost katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije u Senju, snimio Darko Nekić, srpanj 2005.

Sl. 2. Stalna izložba crkvene umjetnosti u Sakralnoj baštini Senj, snimio Darko Nekić, srpanj 2005.

Senjska se biskupija počela teritorijalno smanjivati još i prije većeg prodora Turaka u ove krajeve. Naime, pozivajući se na patronatsko pravo kralja Ladislava IV. Kumanca (1272.-1290.)¹⁶ od 11. lipnja 1289.,¹⁷ koji je bio potvrdio njihovim pređima patronatsko pravo imenovanja biskupâ u biskupijama Krbavskoj i Senjskoj (*iura patronatus ecclesiarum de Corbauia et de Senya*),¹⁸ osnovao je Sigismund Frankopan 1459.¹⁹ ili 1461., kako tvrde J. Buturac i A. Ivandija, u Otočcu biskupiju, koja je egzistirala oko 70 godina, do 1534.²⁰ Pod područje Otočke biskupije došla je cijela Gacka, Vrhovine, Dabar, sve do Letinca i Ramljana, te Kuterevo do Kosinja.²¹ Otočka je biskupija 1534. ponovno pripojena Senjskoj biskupiji.²²

Senjska je biskupija u drugoj polovici 15. i početkom 16. st. obuhvaćala župu (knežiju) Vinodol (od Trsata do Ledenica), kotar grada Senja, Senju na jugu, dio župe Podgorje do Cesarice, župu Gatansku (Gacku) (do osnutka biskupije Otočac) i Bušku župu ili Bužane (Krasno, Perušić, Štitar, Kosinj).²³ Iako Turci cijelo područje te biskupije nisu nikada potpuno osvojili, ono je bilo izloženo stalnim turskim pljačkama, tako da Senjska biskupija sredinom 16. st. bila svedena svega na tri župe: Senj, Otočac i Brinje.²⁴ Nakon Mohačke bitke 1526., poradi sve većeg prodora Turaka u hrvatske zemlje, izgubila je Senjska biskupija i Liku.²⁵ Pod konac 16. stoljeća još se više smanjila, tako da je 1588. imala samo deset klerika (svećenika).²⁶

Za biskupa je Jožefića imenovao papa Leon X. 2. siječnja 1521.,²⁷ a V. Klaić pretpostavlja da je Jožefić nešto kasnije imenovan biskupom, naime 2. veljače 1521.²⁸ C. Eubel navodi da je Jožefić zaređen za biskupa 7. siječnja

¹⁶ Politika Ladislava, sina kralja Stjepana V. i kumanske princeze Elisabethe, bila je nastavak politike njegovih prethodnika. Nakon što je 1277. god. pobijedio ugarsku oligarhiju, koja se priključila češkom kralju Otokaru II., povezo se s Habsburgovcem Rudolfom II., koji je pobjedom na Moravskom polju 26. kolovoza 1278. postao gospodarom bivših babenberskih zemalja. Oženio se Isabelom Anjou, iz napuljske kraljevske kuće. Ubijen je 10. srpnja 1290. F. ŠIŠIĆ, 1975, 200-201.

¹⁷ T. SMIČIKLAS, 1908, 653-655; M. BOLONIĆ, 1973, 223; Z. HORVAT, 2003, 83-84.

¹⁸ V. KLAJĆ, 1981, 54.

¹⁹ M. BOGOVIĆ, 1988, 65.

²⁰ J. BUTURAC-A. IVANDIJA, 1973, 95.

²¹ J. BURIC, 2002, 56.

²² D. FARLATI, 1769, 163-167.

²³ V. KLAJĆ, 1981, 53.

²⁴ M. BOGOVIĆ, 1996, 305.

²⁵ J. BURIC, 2002, 56.

²⁶ M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

²⁷ M. BOGOVIĆ, 1990, 78.

²⁸ V. KLAJĆ, 1981, 53.

1521.²⁹ Kao biskup u Senju imao je problema s Kaptolom. Papa Leon X. opomenuo je, međutim, u veljači kanonike da podupru svoga novog biskupa.³⁰ V. Klaić misli da je do pobune došlo zbog senjskih kapetana i njihovih službenika.³¹ Isto misli i M. Mesić, koji tvrdi da su senjski kapetani Orlovčić i Kružić napali imanje i dohotke biskupa Jožefića. Budući da biskup Jožefić nije mogao vratiti crkvena imanja normalnim putem, a bio je u crkvi napadnut od senjskih kapetana pri čemu je jedva izvukao živu glavu, naredio je obustavu ili interdikt.³² Ta je biskupova reakcija potaknula senjske žitelje da se žale papi Klementu VII. (1523.-1534.)³³, tvrdeći da svi ispaštaju zbog nekolicine i da stoga moraju živjeti kao Turci.³⁴ U svojem odgovoru papa poziva biskupa Jožefića da svoju kaznu umanjí.³⁵ Čini se da je do sukoba došlo stoga što se biskup Jožefić sprijateljio s Krstom Frankopanom.³⁶ Frankopani su, naime, nastojali dobiti natrag od Matije Korvina³⁷ oduzeti Senj. Nasuprot tome, Senjani su se nadali uživati slobodu i povlastice kao kraljevski grad.³⁸ Biskup Jožefić, međutim, napušta grad i ne vraća se u njega duže vrijeme. Nije poznato gdje je tada bio, ali ga već sljedeće godine nalazimo u službi hrvatsko-ugarskog kralja Ludovika II. (1516.-1526.),³⁹ pa je najvjerojatnije da je u njegovu službu stupio nakon ovih događaja.

²⁹ C. EUBEL, 1910, 318.

³⁰ A. THEINER, 1863, 174; M. BOGOVIĆ, 1990, 78.

³¹ V. KLAJČ, 1981, 53.

³² M. MESIĆ, 1873, 221. A. Rački tvrdi, da biskupa Jožefića nisu napali fizički, nego im je izmakao. A. RAČKI, 1901, 84.

³³ Još jedan član čuvene firentinske obitelji Medici, Giulio, rođen je 26. svibnja 1478. u Firenci. Njegov pokušaj da se ujedini s francuskim kraljem Franjom I. (1515.-1547.) i Venecijom protiv cara Karla V. i Španjolske svršio je opustošenjem Rima (*Sacco di Roma*). Okrunio je Karla V. u Bologni 1530. Protestantizmu je prišao za njegova pontifikata veći dio Njemačke, Engleska i skandinavске zemlje. Umro je 25. rujna 1534. G. SCHWAIGER, 1994, 1223.

³⁴ D. FARLATI, 1769, 12.

³⁵ D. FARLATI, 1769, 134-135; M. BOGOVIĆ, 2005, 537-538.

³⁶ Krsto je rođen 1482., najvjerojatnije u Modrušu, gdje mu je otac Bernardin najčešće stolovao. 1505. stupio je u službu cara Maksimilijana I. (1493.-1519.) te ratuje u Italiji protiv Venecije. Zauzima neke gradove u Istri i u Furlaniji, pa dobiva za zasluge Novigrad i Postojnu. Od 1513. do 1518. bio je u venecijanskom zarobljeništvu, odakle bježi 1519. Ponovno stupa u službu Maksimilijana I. Opskrbljuje hranom i strjeljivom Jajce opkoljeno od Turaka. Nakon Mohačke bitke 1526. i novonastale borbe za hrvatskog kralja odlučuje se za Ivana Zapolju. N. KLAJČ, 1958, 388-389.

³⁷ Opširnije o Matiji Korvinu kod J. K. HOENSCH, 1998.

³⁸ M. ŠAMŠALOVIĆ, 1954, 159.

³⁹ Kao sin Vladislava II. Jagelovića i Ane od Foixa, grofice od Candale, Ludovik je rođen 1. srpnja 1506. u Budimu. Još za života svoga oca okrunjen je 4. lipnja 1508. za ugarskoga, a 11. ožujka 1509. za češkoga kralja. 13. siječnja 1522. oženio se sestrom Ferdinanda I., Marijom. Partikularizam i intrige kraljevskog dvora i plemstva doveli su, između ostaloga, do propasti kraljevstva nakon Mohačke bitke 1526. G. HEIB, 1979, 54-56.

Sudjelovanje na saboru u Nürnbergu 1522.

Franjo Jožefić je prvi hrvatski biskup koji je u 16. st., kao poslanik ugarsko-hrvatskog vladara, govoreći na jednom državnom saboru njemačkih staleža (*Reichstag des Hl. Römischen Reichs der Deutschen Nation*), upozorio kršćansku Europu, već pomalo uzdrmanu Lutherovim novim vjerskim pokretom, na neposrednu opasnost koja Europi prijete od neprijatelja kršćanstva, Osmanlija. Ujedno je tražio pomoć od staleža Njemačkoga Rimskoga Carstva, okupljenih na tom saboru, koji su sami postajali vjerskopolički razjedinjeni. S njim je bio poslan i vitez Stjepan Deeshazy.⁴⁰

Deutsche Reichstagsakten, oslanjajući se na suvremenika i zastupnika izborne pokrajine Saske, te sudionika mnogih njemačkih sabora Hansa von Planitza, naglašavaju da govornik Franjo Jožefić nije želio držati elegantan govor, nego jednostavnim riječima izložiti teško stanje Ugarske i prijeteću propast kršćanstva. H. v. Planitz naglašava da je biskup Jožefić, noseći kapu kao redovnik i imajući uza se jednoga gospodina iz Hrvatske, održao veseo govor.⁴¹ No, biskup Jožefić održao je ipak elegantan govor u kojem traži pomoć za Ugarsku. Govornik je na početku napomenuo da je preminuli kralj Vladislav II. Jagelović (1490.-1516.)⁴² često pozivao papu, cara i druge europske knezove na rat protiv Turaka.⁴³

Biskupu Jožefiću bilo je poznato da su upravo pape bili ti koji su politički (a poslije Lutherova crkvenog raskola i vjersko-politički) razjedinjenu kršćansku Europu pozivali na zajedničke vojne protiv neprijatelja kršćanstva, islama, koji je nakon zauzimanja Carigrada 1453. želio vidjeti polumjesec u Beču i u Rimu.⁴⁴ No, govornik je htio osobito naglasiti da hrvatsko-ugarski kraljevi nisu sjedili gledajući skrštenih ruku osmanlijski prodor prema Zapadu, nego su od njih često dolazili poticaji na zajednički rat protiv Turaka.

Govornik je odmah na početku svoga govora prikazao tešku situaciju Ugarske – ovdje je zasigurno mislio i na svoju domovinu Hrvatsku – i situaciju

⁴⁰ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 91; H. v. PLANITZ, 1979, 126; O. REDLIC, 1887, 45, bilj. 2.

⁴¹ H. v. PLANITZ, 1899, 130.

⁴² Vladislav je rođen u Krakovu 1. ožujka 1456. Kao 15-godišnjak okrunjen je 21. kolovoza 1471. za češkoga kralja u Pragu, a 18. rujna 1490. za ugarskoga kralja u Stolnome Biogradu (Székesfehérvár, Stuhlweißenburg). Sukob s carem Maksimilijanom I. svršio je 7. studenog 1491. mirom u Bratislavi (Požun, Pressburg), po kojem, ukoliko izumre njegova linija, prijestolje Jagelovića nasljeđuju Habsburgovci. 1502. oženio se Anom od Foixa, groficom od Candalea, rođakinjom francuske kraljevske kuće. Z. HERMANN, 1981, 470-472.

⁴³ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 77.

⁴⁴ Budim i Pešta su od 1541. god. ostali u turskoj vlasti 141 godinu, sve do 1648. god.

koja je prijetila kršćanskoj Europi. Biskup Jožefić je naglasio kako su međusobne svađe i ratovi kršćanskih vladara Europe omogućili Osmanlijama da prošire svoje teritorije i svoju vjeru bez većih problema.

Samo u posljednjoj godini, naglasio je predstavnik Jožefić, osvojili su Osmanlije južni dio Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva (Beograd, Šabac), ljeti ove godine mogli bi čak podčiniti cijelu Ugarsku.⁴⁵ Tijekom godine 1522. osvojili su Turci, doduše, dio Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva. Tako su iste godine osvojili nekadašnji glavni grad Hrvatske Knin, i Skradin.⁴⁶ Biskup je, međutim, htio dobiti od staleža brzu potporu protiv Turaka (*eilende Türkenhilfe*) i naglasiti da bi u slučaju podčinjavanja Ugarske i Hrvatske Turcima bilo neposredno ugroženo cijelo Njemačko Carstvo i austrijske nasljedne zemlje, među kojima i današnja Slovenija i dio Istre, koji su se nalazili u sklopu tadašnje Njemačke Krune.

Turci su, kako je govornik izlagao, osvojili posljednje zime Vlašku i postavili Mehmetbega za svoga namjesnika.⁴⁷ Nakon prvoga osvajanja Vlaške 1481.⁴⁸ Osmanlije su sve više ugrožavali europske kršćanske zemlje.

Biskup Jožefić istaknuo je da se Ugarska sama do sada borila za kršćanstvo, a posebno za Njemačku. Staleži ne trebaju napustiti Ugarsku, da ne bi, kao kod pada Carigrada, došlo kasno do kajanja.⁴⁹ Grčka, Bugarska, Srbija, Albanija, Hrvatska i druge zemlje borile su se također protiv Turaka, ali, kako se vidi, često bezuspješno. Ovdje je mjerodavni dokaz da je govornik pod imenom "Ugarska" mislio i na Hrvatsku. Hrvatske su zemlje bile napadnute još prije nego sama Ugarska. Štoviše, kao zajednički entitet Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva, borili su se zajednički u mnogim bitkama. Može se bez pretjerivanja utvrditi da je Kraljevstvo bilo *antemurale christianitatis* (predziđe kršćanstva), ne samo Zapada nego i svih njemačkih zemalja. Prošlo je skoro 70 godina od pada Carigrada, a kršćanstvo je ostalo nejedinstveno, kako je dalje naglasio Jožefić.

U njegovu je govoru sve više naglašavano vjersko-političko stanje Carstva i Europe razdijeljenih zbog novoga reformatorskog pokreta. U daljnjem je izlaganju govornik nastojao ohrabriti staleže (knezove) na jednodušnu akciju protiv zajedničkog neprijatelja, tvrdeći da u tom slučaju Turci ne bi bili protjerani samo iz Europe nego također i iz Azije.⁵⁰

⁴⁵ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 77.

⁴⁶ V. KLAJČ, 1985, 383.

⁴⁷ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 77.

⁴⁸ Kršćanska Vlaška bila je već 1394., s prekidima, turskom vazalnom zemljom. H. JANSKY, 1971, 1186.

⁴⁹ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 77.

⁵⁰ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 77.

Nakon iznošenja propozicije 1. nürnberškog sabora, 19. studenog 1522., pred njemačkim je staležima govorio papin legat, biskup Francesco Chierigati,⁵¹ potičući ih i opominjući da pruže Ugarskoj pomoć. Nuncij je iznio papinu želju da potiču europske kršćanske vladare na mir i zajedničku borbu protiv nevjernika. Turci su osvojili Beograd i Skradin. Papa je poslao pomoć opkoljenom Rodosu i Senju, koji se žali na nedostatak hrane i municije. Budući da je papinska riznica potpuno iscrpljena – poradi pomoći drugim ugroženim zemljama – nuncij moli njemačke staleže neka pruže pomoć Ugarskom Kraljevstvu.⁵² I u tom je nuncijevu zahtjevu zasigurno sadržana želja da se pomogne Hrvatskoj.

Popodne 19. studenog 1522. govorili su i drugi ugarski poslanici, tražeći pomoć kao i biskup Jožefić.⁵³ Poslanici su naglasili da Ugarska već više od 150 godina stoji na graničnoj straži kršćanstva. Izgubljen je Beograd i veliki dijelovi Dalmacije, a neprijatelj je prodro u unutrašnjost zemlje. Turci mogu prodrijeti u Njemačku samo kroz Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo i stoga im se njemački staleži trebaju tamo i suprotstaviti.⁵⁴

U pismu njemačkih staleža, upućenom kralju Ludoviku II. 12. travnja 1522., iznesen je stav Nürnberškog sabora i odluka iz koje se vidi u kojoj su mjeri njemački staleži spremni pomoći Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu. Oni su, naime, kao i car, spremni pružiti pomoć, ali smatraju da je predstojeće zasjedanje bečkoga Državnog vijeća prijeko potreban sastanak⁵⁵ za rješenje ovog pitanja. Na taj bi sastanak kralj, Češka, Moravska, Šlezija i Lausitz⁵⁶ trebali poslati ratne opunomoćenike. Kralj bi osim toga trebao potaknuti poljskog kralja da odredi poslanstvo, kao što su staleži i od nadvojvode Ferdinanda zahtijevali da se osobno pojavi u Beču ili da pošalje svoje predstavnike; istodobno su staleži zahtijevali da se odredi ratno izaslanstvo i iz

⁵¹ Francesco je rođen 1478. u Vicenzi. Studirao je pravo u Padovi, Bologni i Sieni. Od 1517. je nuncij u Engleskoj, 1518./19. u Španjolskoj a 1520./21. u Portugalu. 1522. je postao biskupom Terama. Nuncij je na nürnberškom Reichstagu 1522. Umro je 5. prosinca 1539. u Bologni. K. JAITNER, 1993, 1040.

⁵² *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 321-323. Dio govora je kod O. REDLICH, 1887, 42 ff.

⁵³ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 323-328, br. 55. Ugarsko se poslanstvo sastojalo, nadalje, od daljnjih predstavnika: biskup Györa (Raab) Ivan Gosztony, biskup Sirmija Ladislav Macedonac, peharnik Ivan Dragffy od Belthewka, nadupravitelj dvora Petar od Korlathewka, *in iudicis locumentes regis* Stjepan Verböczy, nadvornik Ivan Khetey, Sigmund Pogán od Cheba (Eger) i Mihovil Kenderessy. *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 323, bilješka; M. G. KOVACHICH, 1800, 522 ff.

⁵⁴ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 325.

⁵⁵ Staleži su odredili *furtherlich als möglich gein Wien zuziehen verordnet*. O. REDLICH, 1887, 38.

⁵⁶ Lausitz je područje s obje strane rijeke Neiße, obuhvaća dijelove Saske i Poljske.

gornjih i donjih austrijskih zemalja. Staleži će istodobno poslati Ratno vijeće,⁵⁷ koje treba zaključiti ratne planove za nadolazeće ljeto.⁵⁸

Njemački staleži su 13. travnja 1522. izvijestili cara Karla V. (1519.-1558.)⁵⁹ o rezultatima vijećanja s ugarskim poslanicima i o pozivu na mir među kršćanskim zemljama. Sabor je odlučio, na zahtjev obaju ugarskih predstavnika, brzo poslati pomoć protiv Turaka (*zu einem eilenden Widerstand der Turken*).⁶⁰ U pismu staleži izvještavaju cara da su Turci napredovali protiv Ugarskoga Kraljevstva i cijeloga Njemačkog Carstva. Nadalje priopćuju o govoru senjskog biskupa Franje Jožefića i ugarskih poslanika. Mole cara i za mir ili primirje među ostalim kršćanskim zemljama, inače se ne će moći Turcima pružiti pravi otpor.⁶¹

I doista je bečko Državno vijeće odlučilo 16. lipnja 1522. da se u Hrvatsku pošalje 3000 vojnika: *Wegen der 3.000 Knechte scheint ihnen nach der Anzeige der österreichischen Räte die Gefahr nirgends grösser zu sein als in Kroatien*.⁶² U tadašnje opkoljeno Jajce, koje je bilo pod vlašću hrvatsko-ugarskoga kralja, poslano je 450 vojnika.⁶³ Time su vijećanja na Nürnberškom saboru išla u prilog ne samo obrani kršćanstva općenito nego i sigurnosti Carstva.⁶⁴ Za Hrvatsku je važno da biskup Jožefić i nuncij Chierigati, tražeći pomoć za Ugarsku, nisu mislili samo na Ugarsku (Mađarsku) nego i na Hrvatsku kao Trojedinu Kraljevinu, koja je u sklopu pravne države Ugarske (*regnum Hungariae*) imala pravni status samostalne države u osobi zajedničkog vladara.⁶⁵

Materijalno-politička podrška staleža Njemačkog Carstva svakako je imala pozitivnog učinka na Hrvatsku, koju su Osmanlije sve više ugrožavale. No, to je ipak bila kap u moru svakodnevnih potreba sve ugroženijega i teritorijalno rasprostranjenoga kraljevstva. To će potvrditi i kasnija traženja

⁵⁷ Njemačko poslanstvo došlo je u Beč 25. ožujka 1522. Sastojalo se od grofa od Pfalza Ludwiga, grofa Ulricha od Helffensteina, baruna Ivana od Schwarzenberga, Sebastijana Rotenthana, Filipa od Felitscha i Kristofa Scheuerleina. *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 197; O. REDLICH, 1887 39.

⁵⁸ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 91.

⁵⁹ Kao sin Filipa Lijepog od Burgundije i Ivane Španjolske, rođen je Karlo 24. veljače 1500. u Gentu. Odgojen u Nizozemskoj. Njegova višegodišnja odsutnost iz Njemačke pogodovala je širenju protestantizma. Državni sabori Njemačkog Carstva nisu mogli riješiti taj problem, i situacija je riješena tek Augsburgskim mirom 25. studenog 1555. (kasnije izražena sažetom rečenicom *cuius regio eius religio*). Umro je 21. rujna 1558. H. RABE, 1998, 635-644.

⁶⁰ Vidi pismo njemačkih staleža u *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 92-95, br. 17.

⁶¹ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 92-97, br. 17.

⁶² *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 197.

⁶³ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 199, bilješka 3.

⁶⁴ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 39.

⁶⁵ F. ŠIŠIĆ, 1975, 174. Vidi o tome opširnije kod F. ŠIŠIĆ, 1907.

drugih hrvatskih predstavnika na njemačkim državnim saborima, kao npr. ona Bernardina Frankopana 1522./23. na 2. nürnberškom saboru, gdje je govorio dva puta: 19. studenog i 3. prosinca,⁶⁶ nadalje Vuka Frankopana (†1546.)⁶⁷ 24. kolovoza 1530. u Augsburgu, Franje Frankopana (†1542.)⁶⁸ 9. lipnja 1541. u Regensburgu,⁶⁹ ili Krste Frankopana pred papom Hadrijanom VI. (1522.-1523.)⁷⁰ 1523.⁷¹

Jožefićeva diplomatska aktivnost nakon sabora u Nürnbergu

Zanimljiva je uloga biskupa Jožefića i u crkveno-političkim prilikama u Hrvatskoj u godinama nakon sabora u Nürnbergu 1522. i njegova daljnja uloga

⁶⁶ *Deutsche Reichstagsakten*, 1963, 362-363, br. 67. Govor se nalazi u Münchenu u Staatsbibliothek pod signaturom K. bl. 10473, I, fol. 20 37^b-43^a.

⁶⁷ Staatsbibliothek München, 4 or. Fun. 177; V. GLIGO, 1983, 33; 361-364; 614-619. Nije nam poznat točan datum rođenja Vuka, sina grofa Ivana Frankopana. Imao je brata Krstu. Bio je oženjen Katarinom Boczkai od Rasinje, udovicom Mihovila Imrefija, nakon čije smrti Vuk dolazi u posjed grada Krapine (R. LOPAŠIĆ, 1890, 303; ISTI, 1895, 64). Nakon smrti ujaka Nikole VI. Frankopana 1523., sudionika Krbavske bitke 1493. god., došao je u posjed njegovih gradova Brinja i Bosiljeva, a brat mu Krsto dobiva grad Tržac i posjede na Korani (R. LOPAŠIĆ, 1890, 305). Služio je kralju Ferdinandu I., sudjelovao je na Izbornom saboru u Cetinu 1. siječnja 1527., na kojem je priznao Ferdinanda I. hrvatskim kraljem (R. LOPAŠIĆ, 1890, 305). God. 1528. pobijedio je kod grada Belaja Turke, pri čemu je poginulo ili bilo ranjeno oko 700 neprijateljskih vojnika (R. LOPAŠIĆ, 1879, 6; V. KLAIĆ, 1981, 109). Sudjelovao je na strani Ferdinanda I. u ratu protiv Schmalkaldenskog saveza 1546., gdje je i poginuo (R. LOPAŠIĆ, 1890, 305).

⁶⁸ V. GLIGO, 1983, 367-373; 624-633 Ni godina rođenja Franje Frankopana nije nam poznata. Franjo s nadimkom Ferat sin je Ivana Frankopana, koji je poginuo u Krbavskoj bitci 1493. god. (R. LOPAŠIĆ, 1895, 167). Imao je sestru Katarinu. Oboje su odrasli na dvoru svoga strica, nadbiskupa Kalocse, Grgura Frankopana, a sestra mu se udala za Gabriela Perenyja (R. LOPAŠIĆ, 1895, 112-113). God 1526. stupio je Franjo u službu kralja Ivana Zapolje. 1530. imenovan je biskupom (C. EUBEL, 1910, 188). I. Kukuljević Sakcinski tvrdi da je imenovan biskupom 1527. (I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1886, 30). Nakon smrti Ivana Zapolje 22. srpnja 1540. prešao je u službu Ferdinanda I. (L. RANKE, 1869, 167-168; R. LOPAŠIĆ, 1895, 12; V. KLAIĆ, 1981, 183). Umro je u Bratislavi 1542. i ondje je pokopan (R. LOPAŠIĆ, 1895, 112).

⁶⁹ V. GLIGO, 1983, 367-374; 624-635.

⁷⁰ Posljednji Nijemac papa, od vremena reformacije do danas, Adrian Florenz iz Utrecta, rođen je 2. ožujka 1459. Glavni zadatak njegova pontifikata bio je ograđivanje od protestantizma i borba protiv Turaka. Uzalud je njegov poslanik na 1. nürnberškom saboru 1522., Francesco Chiericati, nastojao provesti Wormski edikt protiv Luthera. Posredovao je u sukobu Karla V. i Franje I., te se stavio na stranu Karla V. Umro je 14. rujna 1523. G. SCHWAIGER, 1995, 1136-1137.

⁷¹ V. GLIGO, 1983, 349-357. Govor Krste Frankopana *Oratio et memoriale ad Adrianum Sextum, pont. Max. Christophori de Frangepanibvs MDXXIII Cal. Iulii* se nalazi u Parizu u Bibliothèque nationale de France, pod signaturom BN, Rés. H. 1510.

u borbi protiv Turaka. Kad je stupio u službu Ludovika II., započela je Jožefićeva diplomatska djelatnost. Kada se kralj Ludovik II. 1523. našao u nedoumici hoće li Turci napasti Ugarsku, šalje Jožefića europskim moćnicima ne bi li od njih dobio pomoć. Tako nalazimo Jožefića i u Dubrovniku. Kralj traži od Republike da isplati njegovu poslaniku dužnu zaštitu i da dade pripomoć u ime bojnih potreba.⁷²

Biskup Jožefić sudjelovao je i u bitci na Mohačkom polju 29. kolovoza 1526. god.,⁷³ koja nije bila važna samo za Ugarsku nego i za Hrvatsku. O toj bitci izvještava suvremenik i sudionik bitke, srijemski biskup i državni kancelar Stjepan Brodarić.⁷⁴ Po njegovu izvještaju na poprište je pristigao hrvatski ban Franjo Bathany 26. kolovoza 1526. s vojskom i ostalim hrvatskim plemićima.⁷⁵ Među njima nalazio se i biskup Jožefić,⁷⁶ koji je imao sreću, te je ostao na životu među rijetkima.

Franjo Jožefić, kao privrženik Zapoljine stranke, bio je i na Izbornom saboru u Budimu 10. studenog 1526. Pozivajući se na zaključke Rakoškog sabora od 13. listopada 1505. po kojima ni jedan stranac ne može doći na hrvatsko-ugarsko prijestolje,⁷⁷ zastupnici su jednoglasno izabrali Ivana Zapolju kraljem Ugarske, Dalmacije i Hrvatske, a sutradan, 11. studenog, okrunio ga je krunom sv. Stjepana nyitranski biskup Stjepan Podmaniczky, budući da je i

⁷² G. PRAY, 1806, 165, 177; M. MESIĆ, 1873, 95.

⁷³ U isto su vrijeme iz Budima stigle pune lađe s velikim i malim topovima, barutom i kuglama te s nekim drugim potrebama za bitku, dovukavši i devet sprava koje su poslali Bečani. Došlo je gotovo 200 pješaka Aleksija Turzona s nekoliko ratnih sprava, jer je on bio ostavljen s vesprimskim biskupom u Budimu kod kraljice. Ova dvojica bila su određena i kao pratioci nakon njezina bijega, te su sve do ovog dana ostali u kraljičinoj službi. Došao je u nedjelju koja je prethodila bitci, i hrvatski ban s odabranim četama, a bilo ih je do 3000 konjanika te nešto manje pješaka. S. BRODARIĆ, 1990, 44; V. KLAJČIĆ, 1985, 423. Vidi pismo Krste Frankopana od 5. rujna 1526. biskupu Jožefiću o odjeku prvih vijesti o Mohačkoj bitci pisano glagoljicom, kod I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1863, 215-218, br. CCXV, i transkripciju pisma kod N. KLAJČIĆ, 1972, 385-386, br. 241. Vidi dalje o Mohačkoj bitci kod E. v. GYALÓKAY, 1927.

⁷⁴ Stjepan Brodarić rođen je u Jerošinu (Herešinu) kod Koprivnice 1480. Studij je pohađao u Padovi i Bologni. God. 1505. postaje doktorom kanonskog prava (*decretorum doctor*). Već sljedeće godine radi u kraljevskoj kancelariji kod hrvatsko-ugarskoga kralja Vladislava I. God. 1521. imenovan je prepoštom Pečuha i tajnikom ugarskoga kancelara Juraja Szatmárijaja. Kao diplomat Ljudevita II. tražio je pomoć protiv Turaka 1521. u Krakovu, 1523. u Rimu i 1524. u Beču. 1. ožujka 1526. imenovan je kancelarom. Nakon Mohačke bitke stajao je najprije na strani kraljice Marije, udovice Ljudevita II., a zatim prelazi Ivanu Zapolji. I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1886, 20-40; K. NEHRING, 1974, 260-261.

⁷⁵ S. BRODERICUS, 1985, 47.

⁷⁶ S. BRODARIĆ, 1990, 44, bilješka 71.

⁷⁷ J. HAZI, 1928, 217, 18; F. ŠIŠIĆ, 1939, 105.

ostrogonski i kaločki nadbiskup poginuo na Mohačkom polju.⁷⁸

Kako kralj Ludovik II. nije imao nasljednika, nakon njegove pogibije na Mohačkom polju 1526. prestala je višestoljetna hrvatsko-ugarska *personalna unija*. Hrvatska i mađarska historiografija donose o tom pitanju oprečna mišljenja.⁷⁹ Hrvati su, uz sve veću tursku opasnost, ostali i bez vladara. Budući da je nakon bitke došlo do rivaliteta između Ferdinanda I. Habsburgovca (1556.-1564.)⁸⁰ i narodnoga kralja Ivana Zapolje (1526.-1540.)⁸¹ u borbi za hrvatsko-ugarsko prijestolje (pri čemu su Hrvati na Cetinu 1. siječnja 1527. izabrali Ferdinanda I. novim kraljem hrvatskih zemalja⁸²), odlučio se biskup Jožefić, kao i njegov zaštitnik i prijatelj Krsto Frankopan, za moćnoga ugarskog vlastelina Ivana Zapolju. Sigurno je na njegovu odluku utjecao ferdinandovac, neprijateljski raspoloženi kaštelan Senja. Kaštelani su, naime, još otprije primali pomoć Ferdinanda I. Hrvati su se, neovisno o Ugarskom saboru, slobodno odlučili za Ferdinanda I., nadajući se od njega dobiti pomoć u borbi protiv Turaka. Zauzvrat Ferdinand I. je biskupu Jožefiću obećao Zagrebačku biskupiju, a ako to ne bi uspjelo, onda Velikovaradinsku.⁸³

Nakon što je 1. siječnja 1527. Ferdinanda I. priznala hrvatskim kraljem, većina hrvatskih plemića, 6. siječnja 1527. sastaje se u biskupskom gradu Dubravi kod Čazme na Slavanskom saboru, koji je sazvao grof Krsto Frankopan. Oslanjajući se na zaključke Rakoškog sabora iz 1505., okupljeno plemstvo jednoglasno je izabralo Ivana Zapolju za hrvatsko-ugarskog kralja.⁸⁴

Značajna je i uloga biskupa Jožefića kao diplomatskog predstavnika Ivana Zapolje u pridobivanju europskih mogućnika da priznaju Zapolju hrvatsko-ugarskim kraljem nakon pogibije kralja Ludovika II. na Mohačkom

⁷⁸ F. ŠIŠIĆ 1927, 27.

⁷⁹ S. Katona ističe izričito pravo kralja Ladislava (1077-1095) na hrvatsku krunu. S. KATONA, 1779, 531-545, 561-563; 1780, 12-19. Od hrvatskih su povjesničara ponajbolje obradili ovo pitanje F. RAČKI, 1875. i F. ŠIŠIĆ, 1907.

⁸⁰ Ferdinand, mlađi brat cara Karla V., rođen je 10. ožujka 1503. u Alcali. Karlo V. mu je predao upravu nasljednih zemalja Habsburgovaca i privremenu upravu Carstvom. 1526. izabran je kraljem Češke i Ugarske, 1527. Hrvatske, 1531. rimsko-njemačkim kraljem, a 1556. carem. Sudjelovao je na mnogim državnim saborima Njemačkoga Svetoga Rimskoga Carstva. Glavni mu je zadatak bio borba protiv protestantizma i, naravno, Turaka. Umro je 25. srpnja 1564. god. R. WOHLFEIL, 1983, 83-87. Vidi dalje općenito o Ferdinandu I. kod A. KOHLER, 2003.

⁸¹ Podrijetlo knezova Zapolja svakako je hrvatsko. Oni potječu iz mjesta Zapolje u Požeškoj županiji, nedaleko od Nove Gradiške. Danas je ondje zaselak Godinjak. F. ŠIŠIĆ, 1975, 242, bilješka 56.

⁸² Vidi o Cetinskom saboru 1. siječnja 1527. kod F. ŠIŠIĆ, 1912, 50-55.

⁸³ F. ŠIŠIĆ, 1927, 30.

⁸⁴ Vidi zaključke Slavanskog sabora u Dubravi kod F. ŠIŠIĆ, 1912, 71-80. O tom saboru općenito kod F. ŠIŠIĆ, 1917; ISTI, 1927; L. MARGETIĆ, 1990.

polju. Kao dobar poznavalac latinskoga jezika, zbog diplomatske misije, stupio je Jožefić u Zapoljinu službu. Kralj mu je povjerio da javi o njegovu izboru Veneciji, papi i Francuskoj, da primi od njih priznanje njegova izbora za kralja i da sklopi s njima savez.⁸⁵ No, niti Venecija niti papa ne htjedoše podržati Zapolju. Od Venecije je primio samo 100 zlatnih dukata.⁸⁶ Sinjorija je laskavim riječima čestitala kralju i uvjerala ga o njihovu prijateljstvu, ali nije se obvezala ni na što.⁸⁷ Slično je učinio i papa Klement VII., koji je po biskupu Jožefiću kralju Zapolji poslao pismo u kojem ga naziva kraljem, ali ne obećava ništa konkretno. Papa se zalagao za mir i iznio želju da bi Zapolja mogao ponovno zadobiti Ugarsku pod svoju vlast.⁸⁸ Budući da ne postoje izvještaji o njegovoj diplomatskoj misiji u Francuskoj, M. Bogović zaključuje da zbog neuspjeha nije ni došlo do njegove misije.⁸⁹ S. Smolka tvrdi da je do Jožefićeve diplomatske misije Franji I. u Francusku ipak došlo i da je Franjo I. ponudio Zapolji ženidbu s jednom francuskom princezom.⁹⁰ Da bi izbjegao pristašama Ferdinanda I., otputovao je Jožefić 20. veljače 1527. brodom iz Venecije na posjed prijatelju Krsti Frankopan u Novi Vinodol, a odatle u Segedin, iz kojeg ga u pismu uvjerava u svoju odanost.⁹¹

Biskup Jožefić sudjeluje kao jedan od mnogobrojnih hrvatskih predstavnika na Državnom saboru u Pešti, otvorenom 17. ožujka 1527. Svrha je sabora bila odobriti sredstva potrebna za vojne pripreme protiv Ferdinanda I. i pokazati koji su pristaše narodnoga kralja.⁹² Zapolja je na tom saboru potvrdio Jožefića kao i ostale svoje pristaše, te im dao ovlast da mogu od svojih podanika sakupljati desetinu novca i blaga za obranu zemlje.⁹³

Budući da je vlastelin i vojskovođa Ivan Katzianer⁹⁴ prisilio velik dio Gornje Ugarske na priznanje Ferdinanda I., trebali su pripadnici Zapolje u

⁸⁵ M. SANUTO, 1895, kol. 628; M. ŠAMŠALOVIĆ, 1954, 159; V. KLAJIĆ, 1981, 78.

⁸⁶ M. SANUTO, 1865, 232; ISTI, 1895, 748-749.

⁸⁷ S. LJUBIĆ, 1864, 128; M. ŠAMŠALOVIĆ, 1954, 163.

⁸⁸ S. SMOLKA, 1879, 118.

⁸⁹ M. BOGOVIĆ, 1990, 78.

⁹⁰ S. SMOLKA, 1879, 119, 132.

⁹¹ Jožefićevo pismo kod I. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1863., 219-221, br. CCXVII.

⁹² F. TRNKA, 1888, 32.

⁹³ V. KLAJIĆ, 1981, 91-92. Vidi članke o Budimskom saboru od 23. ožujka 1527. kod V. FRAKNOI, 1874, 116-125.

⁹⁴ Po istoimenom mjestu nosi ime i Ivan Katzianer. Rođen je 1491./92. god. u Katzensteinu, Kamen kod Begunja. Istaknuo se u borbama protiv Turaka, posebno kao zapovjednik Ferdinandove vojske 1524. god. Na saboru u Cetinu 1. siječnja 1527. bio je na strani Ferdinanda I. 1537. god. doživio je kao zapovjednik Ferdinandove vojske neuspjeh u borbi protiv Turaka kod Osijeka, te je bio okrivljen. Iz Kostajnice je šurovao s Turcima, te je kralj Ferdinand I. naredio da ga se ubije iste godine. B. GRAFENAUER, 1962, 167.

Slavoniji biti uhićeni i pogubljeni. 23. veljače 1528. poziva Ferdinand I. hrvatskog bana Franju Bathanyja da uhiti Franju Jožefića.⁹⁵ Zapovijed je dao 24. srpnja 1528. Ivanu Katzianeru.⁹⁶ Kralju Ferdinandu I. doista je uspjele uhititi Jožefića.⁹⁷

U siječnju 1530. molili su hrvatski plemići sa sabora u Topuskom kralja Ferdinanda I. da pusti iz zatvoreništva biskupa Jožefića.⁹⁸ Ferdinand I. im je odgovorio 8. ožujka 1530. iz Praga, izričito zapovjedno, da biskupa Jožefića ne želi još osloboditi.⁹⁹ Budući da je Jožefić ostao još u zatočeništvu, molio je natkancelara Ferdinanda I., kardinala Bernarda Clessa,¹⁰⁰ da se zauzme za njega kod kralja kako bi ga ovaj pustio iz dugotrajnog zatočeništva.¹⁰¹ Doista je koncem iste godine i pušten, kada se Ferdinand I. uvjerio da je Jožefić prešao na njegovu stranu. Iste je godine zagrebački Kaptol Ferdinanda I. molio da imenuje biskupa Jožefića generalnim vikarom Zagrebačke biskupije.¹⁰² Ferdinand I. prihvatio je taj zahtjev i poslao je svoj zahtjev papi. Klement VII. je, međutim, iz poštovanja prema biskupu Šimunu Bakač-Erdödyju (1518.-1543.),¹⁰³ koji je još uvijek bio Zapoljin pristalica, odbio taj zahtjev.¹⁰⁴ Kralj Ferdinand I. je zauzvrat obećao Jožefiću zagrebačku biskupsku stolicu. Jožefić nije također uspio dobiti ni prihode Opatije Topusko.

Kada su 1532. god Turci prodrli do Kiszega (Köszeg, Güns), nastali su neredi i nasilja u Hrvatskoj među barunima i knezovima, pogotovo kod kneza Stjepana Blagajskog, zbog njegova odnosa prema svojim kmetovima i nižim

⁹⁵ E. LASZOWSKI, 1914, 96-97, br. 110.

⁹⁶ E. LASZOWSKI, 1914, 109, br. 123.

⁹⁷ M. ŠAMŠLOVIĆ, 1954, 164.

⁹⁸ F. ŠIŠIĆ, 1912, 207-210, br. 138, V. KLAJČ, 1981, 118.

⁹⁹ F. ŠIŠIĆ, 1912, 1912, 221-222, br. 146.

¹⁰⁰ Bernard Cless je rođen 11. ožujka 1485. god. u u Clesu (Trento). Studirao je pravo u Bologni. 1514. postao je biskupom svoga rodnoga grada. Car Maksimilijan I. povjerio mu je upravu grada Verone. Od 1528. utjecao je, kao natkancelar, na politiku Ferdinanda I. God. 1530. postao je kardinalom, a 1534. preuzeo je upravu nadbiskupije Brixen. Umro je 30. srpnja 1539. u Brixenu. G. RILL, 1982, 406-412.

¹⁰¹ E. LASZOWSKI, 1914, 368, br. 387.

¹⁰² E. LASZOWSKI, 1914, 467-468, br. 502.

¹⁰³ J. BUTURAC – A. IVANDIJA, 1973, 333. Još jedan član iz poznate loze Bakač-Erdödy. Kao zagrebački biskup utjecao je mnogo na prilike Hrvatskoga Kraljevstva. V. KLAJČ, 1981, 54. Sudjelovao je s bratom, banom Petrom Bakač-Erdödyjem u bitci na Mohačkom polju 1526. S. BRODARIĆ, 1990, 44. God. 1527. priklonio se stranci Ivana Zapolje. V. KLAJČ, 1981, 116. Na saboru u Križevcima 1530. bio je izabran za hrvatskog bana (V. KLAJČ, 1981, 116) i tu je dužnost obnašao do 1534. J. BUTURAC – A. IVANDIJA, 1973, 331.

¹⁰⁴ M. ŠAMŠLOVIĆ, 1954, 165.

plemićima. Kralj Ferdinand I. poslao je biskupa Jožefića u Hrvatsku da bi smirio novonastalu situaciju i osigurao vjernost među njegovim pristašama.¹⁰⁵

Hrvatski su se staleži okupili na spomendan sv. Bartola, 24. kolovoza 1532. u *Turskoj Hrvatskoj*,¹⁰⁶ u Kladuši.¹⁰⁷ Biskup Jožefić pritom je uspio pomiriti staleže. Grof Juraj Frankopan izvijestio je Ferdinanda I. o tome tek 25. srpnja 1533. Priopćio je da je biskup Jožefić pokazao pismo cara Karla V. Ferdinandu I. i plemstvu. Ferdinand I. je Jožefiću osobno povjerio tu misiju. Biskup Jožefić je iznio okupljenom plemstvu želje kralja Ferdinanda I. Ostavio je kod staleža dobar dojam. *Da se nije biskup Jožefić pojavio među nama u ovoj oluji različitih mišljenja*, izvijestio je dalje grof Juraj Frankopan, *i da nije svojom prisutnošću dovršio svađe i nejedinstvo, došla bi ova zemlja u veliku opasnost*,¹⁰⁸ naravno u prvom redu od Turaka.

Hrvatski su plemići istoga dana izvijestili o tome Tomu Szalahazyja, biskupa Eggera (Erlau).¹⁰⁹ Otada je biskup Jožefić, uz grofa Petra Keglevića,¹¹⁰ slovio kao osoba povjerenja kralja Ferdinanda I.¹¹¹

Međutim, najvjerojatnije iz zavisti, Jožefića je optužio grof Stjepan Blagajski kod Ferdinanda I. da nije vjeran kralju i da je na Saboru nastojao

¹⁰⁵ V. Klaić misli, da je biskup Jožefić u to vrijeme bio pušten iz zatočeništva i poslan u Hrvatsku s ovim zadatkom. V. KLAJČ, 1981, 136. Ipak je vjerojatnije, kako tvrdi M. Šamšalović, da je biskup Jožefić već 1531. opravdao povjerenje Ferdinanda I., a ovaj se odlučio povjeriti biskupu tu važnu ulogu. M. ŠAMŠALOVIĆ, 1954, 165; I. ERCEG, 1954, 415.

¹⁰⁶ Nakon postupnog zauzimanja sjeverozapadnog dijela Bosne između Vrbasa i Une, posebno nakon pada Bihaća 1592., područje do Vrbasa označavaju povjesničari u sljedećih 300 godina kao *Turska Hrvatska*. B. CURIPESCHITZ, 1910, 26, bilješka 2; M. ZEILLER, 1660, 6; M. BONBARDI, 1718, 220; M. BELL, 1779, 47; I. KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, 1875, 18; R. LOPAŠIĆ, 1890, 29; T. SMIČIKLAS, 1891, 36; E. RICHTER, 1907, 387, 400, 432; L. NAGY, 1829, 7, 8; J. JELENIĆ, 1927, 321; G. THÖMMEL, Wien 1867, 26, 46, 77; S. RADIĆ, 1908; M. MANDIĆ, 1978, 178-179; V. KLAJČ, 1981, 136; N. MOAČANIN, 1999.

¹⁰⁷ V. KLAJČ, 1925, 276; ISTI, 1981, 136.

¹⁰⁸ Vidi pismo grofa Jurja Frankopana iz Cetina upućeno kralju Ferdinandu I. kod F. ŠIŠIĆ, 1912, 317-318, br. 226; I. ERCEG, 1954, 415.

¹⁰⁹ F. ŠIŠIĆ, 1912, 302-303, br. 226; V. KLAJČ, 1981, 136.

¹¹⁰ Koncem 15. st. Ivan Keglević stekao je grad Bužin u Zagrebačkoj županiji, po kojemu su otada Keglevići imali predikat Bužinski. Petar je rođen oko 1478. god., kao mladić sudjelovao je u bitci na Krbavskom polju 1493., a istaknuo se i u bitkama protiv Turaka kod Jajca 1521. god. Od 1520. do 1522. bio je ban jajački, a u Cetinu 1527. god. bio je na strani Ferdinanda I. Od god. 1531. postao je veliki župan varaždinski, od 1533. od 1537. kraljevski komesar za Hrvatsku, od 1537, uz Tomu Nadasdyja, banom je hrvatskim, a od 1540. do 1542. sam je ban. 1533. dobiva na upravljanje Opatiju Topusko. Držao je grad Čakovec. Dolazio je i u sukobe s kraljem Ferdinandom I. Umro je 1554. i pokopan je u crkvi u Pregradi. E. LASZOWSKI, 1925, 130.

¹¹¹ F. ŠIŠIĆ, 1912, 136.

raditi za Zapolju. Neki događaji mogu, doduše, dati toj tvrdnji potporu.¹¹² Dok stvar nije bila razjašnjena, dao je Ferdinand I. upravu Opatije Topusko novoimenovanom komesaru za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, Petru Kegleviću, a biskup se trebao opravdati pred kraljem. Hrvatski su se plemići okupili 24. lipnja 1533. na Državnom saboru u Zagrebu pod vodstvom Petra Keglevića.¹¹³ Kralj Ferdinand I. odredio je komisiju, koja se sastojala od plemića Hrvatske i Slavonije, a u kojoj je bio i Petar Keglević, te je ona trebala ispitati Jožefićevu vjernost kralju.¹¹⁴ Plemići su branili biskupa Jožefića. Tvrdili su da je također sudjelovao u borbi protiv Turaka.¹¹⁵ Jožefić je otišao s tom pozitivnom tvrdnjom do Ferdinanda I. Uspjelo mu je dobiti 200 forinti prihoda Opatije Topusko.¹¹⁶ Ali kriza između kralja Ferdinanda I. i Jožefića još se više produbila 1533. Biskup Jožefić stoga je objavio 31. prosinca 1533. dvije isprave u Innsbrucku: u prvoj je potvrdio da mu je Ferdinand I. dao prikupljati prihode Zagrebačke biskupije zbog nevjernosti Šimuna Erdödyja prema kralju Ferdinandu I.¹¹⁷ U drugom je pismu Jožefić obećao Ferdinandu I., koji mu je dao Opatiju Topusko, uzdržavati 50 lakih konjanika na hrvatsko-ugarskoj granici i obnoviti jednu utvrdu na istoj granici.¹¹⁸ Vrlo je vjerojatno da Ferdinandove darovnice Jožefiću nisu bile pravomoćne, jer je već 30. siječnja 1534. Ferdinand I. dao Opatiju Topusko sinu Petra Keglevića, Franji.¹¹⁹ Vjerojatno je da je biskup Jožefić prikupljao prihode Zagrebačke biskupije do 6. kolovoza 1534., dok nije biskup Šimun Bakač-Erdödy prešao na stranu Ferdinanda I., kako su u kolovozu 1534. weszprémski biskup Toma Szalaházy i rizničar Alexis Thurzó iz Pape izvijestili kralja Ferdinanda I.¹²⁰ Preko prijateljskih veza dobio je biskup Jožefić 8. veljače 1535. jednu nadarbinu u blizini Esztergoma (Graan). Naime, god. 1536. molio je biskup kralja Ferdinanda I. zaštitu svojih prihoda i posjeda od pljački.¹²¹ Isto tako Rimski Kurija nije više imala povjerenja u biskupa Jožefića. Čini se da je Jožefić pao i

¹¹² Vidi o tome kod E. LASZOWSKI, 1914, 96-97, 467; 1916, 29, 146-147, 151-154, 161-164, 507-510; 1917, 42, 238, 517.

¹¹³ Vidi bilj. 110.

¹¹⁴ Pismo upućeno jednom od kraljevih povjerenika kod G. PRAY, 1770, 263.

¹¹⁵ F. ŠIŠIĆ, 1912, 311-318, br. 232-238; E. LASZOWSKI, 1916, 146-147, br. 158, 151-152, br. 163, 153, br. 165, 154, br. 166; M. ŠAMŠALović, 1954, 165.

¹¹⁶ E. LASZOWSKI, 1916, 163, br. 178.

¹¹⁷ E. LASZOWSKI, 1916, 507, br. 509.

¹¹⁸ E. LASZOWSKI, 1916, 508, 510.

¹¹⁹ E. LASZOWSKI, 1916, 187, 203.

¹²⁰ F. ŠIŠIĆ, 1912, 329-330, br. 245.

¹²¹ V. BUNYIATAY-R. RAPAICS-J. KARÁCSONYI, 1906, 8-82, 117-118.

u nemilost pape Pavla III. (1534.-1549.).¹²² Vratio se u svoj biskupski grad Senj, ali se tu nije mogao dugo zadržati. Vjerojatno mu je 1536. biskupija bila privremeno oduzeta i dana 1537. Ivanu de Dominisu na upravu.¹²³ W. Friedensburg tvrdi u *Nuntiaturberichte*, oslanjajući se na B. Gamsa,¹²⁴ da je biskup de Dominis upravljao Senjskom biskupijom do 1541. god.¹²⁵

God. 1539. vidio je nadbiskup Pavao iz Varde u Beču biskupa Jožefića obučenog *na barbarski način ... po ilirski*, i nije se mogao načuditi da se jedan biskup tako oblači, jer se jedino po biskupskoj kapici može prepoznati da je biskup.¹²⁶

Biskup Jožefić ponovno se spominje kao senjski biskup 1541. i pod imenom Rizon.¹²⁷ Nakon nove pomirbe s carem, tvrdi M. Bogović, položaj mu je ponovno vraćen prije 1541.¹²⁸ Da je Jožefić doista bio te godine senjskim biskupom, pokazuje nam prepirka iz 1541. god. između Nikole Zrinskog¹²⁹ i zagrebačkog biskupa Šimuna Bakača Erdödyja, zbog koje je kralj Ferdinand I. biskupa Jožefića bio imenovao u komisiju. Ta je komisija trebala pomiriti zavađene strane.¹³⁰ Senjskim je biskupom bio do 1546. god.¹³¹

God. 1549. Jožefić je bio premješten na biskupsko sjedište u Trst, ali je vrlo kratko upravljao tom biskupijom.¹³² Njegovi su posljednji dani zasjenjeni konvertiranjem na protestantizam, pod uplivom Petra Pavla Vergerija ml., koparskog biskupa, koji je, nakon dobro obavljenih poslova nuncija u Beču i

¹²² Alesandro Farnese rođen je u veljači 1480., vjerojatno u Caninu ili u Rimu. U politici između Karla V. i Francuske zauzeo je neutralan stav. 1540. potvrdio je isusovački red. Za njegova je pontifikata otvoren koncil u Tridentu 13. prosinca 1545. Nije mu uspjelo ujediniti Karla V. i Francusku u borbi protiv šizme Henrika VIII. Pomagao je caru Karlu V., 1546. u borbama protiv Schmalkaldenskog saveza. Caru je pomagao i u borbi protiv Turaka. K. GANZER, 1998, 1520-1522.

¹²³ C. EUBEL, 1910, 318; M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

¹²⁴ B. GAMS, 1957, 389.

¹²⁵ *Nuntiaturberichte* IV, 1893, 295, bilj. 4.

¹²⁶ M. BOGOVIĆ, 1990, 70.

¹²⁷ M. SLADOVIĆ, 1856, 103; M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

¹²⁸ M. BOGOVIĆ, 1990, 70.

¹²⁹ Najslavniji lik obitelji Zrinski, Nikola, rođen je oko 1508. god. Nakon Mohačke bitke istaknuo se u borbama protiv Turaka, posebno od prvog turskog opsjeđanja Beča 1521. Istaknuo se i u borbama protiv Turaka pri opsjeđanju Pešte 1542. te je bio hrvatskim banom od 1542. do 1556. i vojnim zapovjednikom Transdanubije. Držao je Čakovec, Međumurje, Kostajnicu, Ozalj, Pounje i druga hrvatska područja. Kao zapovjednik opsjeđnutoga grada Sigeta (Szigetvár) poginuo je hrabro se boreći 9. kolovoza 1566. M. STOV, 1981, 504. Vidi opširnije o Nikoli Zrinskom kod M. MESIĆ, 1866.

¹³⁰ N. ISTHUANFFI, 1724, 151; M. MESIĆ, 1873, 82.

¹³¹ F. BUČAR, 1910, 35.

¹³² M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

razgovora s njemačkim protestantskim vođama, među kojima i sa samim Martinom Lutherom, prešao u redove protestanata. Iako o tome nije nešto određenije poznato, F. Bučar tvrdi da je biskup Jožefić, naslijedivši u Trstu (u kojem se reformacija bila uvelike proširila) biskupa Pietra Bonoma, koji je pristajao uz novu vjeru, *po svom mišljenju bio jednak svom predšasniku*,¹³³ nakon čega je bio optužen i protjeran¹³⁴ u Klanu kod Rijeke, gdje je i umro 1551. god.¹³⁵

Izvori:

- Stephanus BRODERICUS, *De conflictu Hungarorum cum Solymano Turcarum imperatore ad Mohacs historia verissima*, izd. P. KULCSÁR, Budapest, 1985.
- V. BUNITAY – R. RAPAICSJ KARÁCSONNYI (izd.), *Monumenta ecclesiastica tempora inovatae in Hungaria religionis*, III, Budapest, 1906.
- Benedikt CURIPESCHITZ, *Itinerarium der Botschaftsreise des Josef Lamberg und Niclas Jurischitz durch Bosnien, Serbien, Bulgarien nach Konstantinopel*, 1530, izd. E. LAMBERG-SCHWARZENBERG, Innsbruck, 1910.
- Vilim FRAKNÓI, *Monumenta comitalia regni Hungariae [= Monumenta Hungariae historica, I.]*, Budapest 1874.
- Bonifacius GAMS, *Series episcoporum ecclesiae catholicae*, Graz 1957.
- Nicola ISTHUANFFI; *Regni Hungarici historia post gloriosissimi Mathiae Corvini regis*, Coloniae Agripinae MDCCXXIV.
- Nada KLAJČ, *Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, Zagreb 1972.
- Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Acta croatica [= Monumenta historica Slavorum meridionalium I.]*, Zagreb 1863.
- Emilio LASZOWSKI, *Monumenta Habsburgica regni Croatiae, Dalmatiae, Slavoniae*, vol. I, Zagreb 1914; vol. II, Zagreb 1916; vol. III, Zagreb 1917.
- Hans von der PLANITZ, *Berichte aus dem Reichsregiment in Nürnberg 1521-1523*, Hildesheim-New York 1979.
- Georg PRAY, *Annales regvm Hvgariae ab anno Christi MDXVI. ad anvm MDLXVI*, Vindobonae, 1770.
- Georg PRAY, *Epistolae procerum regni Hungariae*, I, Posonii, 1806.
- Marino SANUDO, *Rapporti della republica Veneta coi Slavi meridionali. Odnosaji skupnovlade mletacke prema juznim Slavenom [= Arkiv za povjestnicu jugoslavensku, VIII]*, izd. I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Zagreb 1865.
- Tadija SMIČIKLAS, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Zagrabiae*, 1908.
- Ferdo ŠIŠIĆ, *Acta comitalia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Hrvatski saborski spisi*, I, Zagreb, 1912.8

¹³³ F. BUČAR, 1910, 50; N. CRNKOVIĆ; 1985, 60, bilješka 78.

¹³⁴ F. BUČAR, 1910, 35.

¹³⁵ M. BOGOVIĆ, 1985, 5.

Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Karl V, vol. III, Mittlere Reihe, III, Adolf WREDE, Göttingen, 1963.

Literatura:

- Josip ADAMČEK, Reformacija u hrvatskim zemljama, *Susreti na dragom kamenu*, Zagreb, 1985, 61-77.
- Mathiae BELL, *Compendiolvm regnorvm Slavoniae, Croatiae, Dalmatiae, Galliciae, et Lodomeriae, magnique principatus Transilvaniae geographicum*, Posonii-Cassoviae, 1779.
- Mile BOGOVIĆ, Nemirni duh Franje Jožefića, *Zvona*, 2, Rijeka, 1985, 5.
- Mile BOGOVIĆ, Dvije senjske epopeje, *Zvona*, 4, Rijeka, 1985, 5.
- Mile BOGOVIĆ, Pomicanje sjedišta krbavske biskupije od Mateja Marute do Šimuna Kožičića Benje, u: *Krbavska biskupija u srednjem vijeku*, Rijeka-Zagreb, 1988, 41-82.
- Mile BOGOVIĆ, Prijelazno stoljeće Senjske crkve (1450-1550), *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, 69-92.
- Mile BOGOVIĆ, Crkveno ustrojstvo današnjeg područja riječko-senjske nadbiskupije u srednjem vijeku, *Riječki teološki časopis*, 4/2, 1996, 291-328.
- Mile BOGOVIĆ, Jožefić, Franjo (Josefich, Josephich, Josevich, Jozefić, Rečan, Rizon, Živković; Francesco, Francisco, Frančesko, Franko), *Hrvatski biografski leksikon*, 6, Zagreb, 2005, 537-538.
- Mihovil BOLONIĆ, Crkveni patronat na području Senjsko-modruške biskupije, *Senjski zbornik*, 5, Senj, 1973, 219-318.
- Michael BONBARDI, *Topographia Magni Regni Hungariae cum annexis Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Serviae et Bulgariae regnis*, Wien, 1718.
- Stjepan BROADARIĆ, *Mohačka bitka 1526*, izd. S. Sršen, Vinkovci, 1990.
- J. W. BROMLEJ, Zur Frage über die Einstellung zur Reformation in den kroatischen Gebieten, *Studia historica*, 53, Budapest, 1963, 253-269.
- Franjo BUČAR, Širenje reformacije u Hrvatskoj i Slavoniji, *Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskog Zemaljskog arkiva*, 2/II, Zagreb, 1900, 201-214.
- Franjo BUČAR, *Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije*, Zagreb, 1910.
- Franjo BUČAR, Reformacija među Hrvatima po Istri, *Vjesnik Kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskog Zemaljskog arkiva*, 19, Zagreb, 1918, 1-26.
- Franjo BUČAR, Vergerius Petar Pavao ml., *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, Zagreb, 1925, 274.
- Josip BURIĆ, *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, ur. M. Bogović, Gospić-Zagreb, 2002.
- Gottfried BUSCHBELL, Reformation und Inquisition in Italien um die Mitte des XVI. Jahrhunderts, *Quellen und Forschungen aus dem Gebiete der Geschichte* 13, Paderborn, 1910.

- Josip, BUTURAC – Anton, IVANDIJA, *Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb, 1973.
- Nikola CRNKOVIĆ, Protestanti i "protestanti" u Istri i na Kvarnerskim otocima u 16. i 17. stoljeću, *Croatia Christiana Periodica*, 9, 1985, 47-62.
- Ivan DOBROVIĆ, *Naši Hrvati u doba reformacije i prva stoljeća u novoj domovini*, Železno, 1955.
- Ivan ERCEG, Šišićeve bilješke za povijest hrvatskih sabora u XVI. stoljeću, *Zbornik historijskog instituta jugoslavenske akademije*, 1, 1954, 407-479.
- Conradus EUBEL, *Hierarchia catholica medii aevi sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series*, III, Monasterii, 1910.
- Daniel FARLATI, *Illyricum sacrum*, IV, Venetiis, 1769.
- Klaus GANZER, Paul III. (13. 10. 1534. - 10. 11. 1549), *Lexikon für Theologie und Kirche*, 7, 1998, 1520-1522.
- Viktor GLIGO, *Govori protiv Turaka*, Split, 1983.
- Bogo GRAFENAUER, Kacijanar (Katzianer), Ivan, *Enciklopedija Jugoslavije*, 5, 1962, 167.
- Eugen von GYALÓKAY, Die Schlacht bei Mohács (29. August 1526), *Ungarische Jahrbücher*, 6, 1927, 228-257.
- Jöne HAZI, *Sopron szabad kiraly város története*, VI, Sopron, 1928.
- G. HEISS, Ludwig II., *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, 3, 1979, 54-56.
- Zs. HERMANN, Wladislaw II., *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, 4, 1981, 470-472.
- Jörg K. HOENSCH, *Mathias Corvinus: Diplomat, Feldherr und Mäzen*, Graz-Wien-Köln, 1998.
- Zorislav HORVAT, *Srednjovjekovne katedralne crkve Krbavsko-modruške biskupije*, Zagreb-Gospić, 2003.
- Klaus JAITNER, Chiericati, Francesco, *Lexikon für Theologie und Kirche*, 1, 1993, 1040.
- Herbert JANSKY, Das Osmanische Reich in Südosteuropa von 1453 bis 1648, *Handbuch der europäischen Geschichte*, 3, 1971, 1170-1188.
- Julijan JELENIĆ, *Spomenici kulturnog rada bosanskih franjevaca Bosne Srebreničke*, Mostar, 1927.
- Stephan KATONA, *Historia critica regum Hungariae*, III, Pest, 1779.
- Nada KLAJČ, Krsto Brinjski, *Enciklopedija Jugoslavije*, 3, 1958, 388-389.
- Vjekoslav KLAJČ, Hrvatski sabori do god. 1790, *Zbornik Matice Hrvatske o tisućoj godišnjici hrvatskog kraljevstva*, Zagreb, 1925, 249-310.
- Vjekoslav KLAJČ, *Povijest Hrvata*, III, Zagreb, 1911.
- Vjekoslav KLAJČ, *Povijest Hrvata*, IV, Zagreb, 1985.
- Vjekoslav KLAJČ, *Povijest Hrvata*, V, Zagreb, 1981.
- Alfred KOHLER, *Ferdinand I. 1503-1564. Fürst, König und Kaiser*, München, 2003.

- Martinus Georg KOVACHICH, *Supplementum ad vestigia comitorum apud Hungaros ab exordio eorum in Pannonia, usque ad hodiernum diem celebratorum*, II, Budae, 1800.
- Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Pavao Skalić*, Zagreb, 1875.
- Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, Zagreb, 1886.
- Emilij LASZOWSKI, Keglević Bužinski Petar, *Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925*, Zagreb, 1925, 130.
- Radoslav LOPAŠIĆ, *Karlovac - Povest i mjestopis grada i okolice*, Zagreb, 1879.
- Radoslav LOPAŠIĆ, *Bihać i bihaćka krajina. Mjestopisne i povjesne crtice*, Zagreb, 1890 (reprint, Bihać 1991).
- Radoslav LOPAŠIĆ, *Oko Kupe i Korane. Mjestopisne i povjestne crtice*, Zagreb, 1895.
- Sime LJUBIĆ, *Ogledalo književne povijesti jugoslavenske na podučavanju mladeži*, II, Rijeka, 1864.
- Dominik MANDIĆ, *Bosna i Hercegovina. Povijesno kritička istraživanja I. Državna i vjerska pripadnost sredovječne Bosne i Hercegovine*, Chicago-Rim, ²1978.
- Lujo MARGETIĆ, Cetinski sabori u 1527, *Senjski zbornik*, 17, 1990, 35-44.
- Matija MESIĆ; *Život Nikole Zrinjskoga Sigetskoga junaka*, Zagreb, 1866.
- Matija MESIĆ, Banovanje Petra Berislavića za kralja Ljudevita II., *Rad JAZU*, 3, 1868, 1-64.
- Matija MESIĆ, *Krsto Frankopan u tudjini*, Zagreb, 1870.
- Matija MESIĆ, *Hrvati nakon bana Berislavića do muhačke bitke*, Zagreb, 1873.
- Nenad MOAČANIN, *Turska Hrvatska*, Zagreb, 1999.
- Walter MOSTERT, Luther, Martin (1483-1546), *Theologische Realenzyklopädie*, 17, 1998, 513-594.
- Ludovico NAGY, *Notitiae politico-geographico- staisticae partium regno Hungariae Slavoniae et Croatiae, litoralis item Hungarico-Maritimi et confinium Militarum*, II, Budae, 1829.
- K. NEHRING, Brodarić (Brodarics), Stjepan (István), humanistischer Schriftsteller, Diplomat, Bischof und ungarischer Kanzler, *Biographisches Lexikon zur Geschichte der Südosteuropa*, 1, 1974, 260-261.
- Horst RABE, Karl V., Kaiser (1500-1558), *Theologische Realenzyklopädie*, 17, 1998, 635-644.
- Andrija RAČKI, Biskup senjski Franjo Jožefić, *Katolički list*, 52, 1901, 8, str. 82-85; 9, str. 95-97.
- Andrija RAČKI, Dijeceza senjska prema dijecezi modruškoj ili krbavskoj, *Katolički list*, IX, 59, 1908, 9, str. 97-99; 59, 1908, 11, str. 121-123; 59, 1908, 12, str. 134-136; 59, 1908, 13, str. 145-147; 59, 1908, 14, str. 157-159.
- Franjo RAČKI, Borba južnih Slavena za državnu neodvisnost u XI. vijeku, *Rad JAZU*, 30, 1875, Zagreb, 102-134.
- Stjepan RADIĆ; *Živo hrvatsko pravo na Bosnu i Hercegovinu*, Zagreb, 1908 (reprint Zagreb, Sisak, Ljubuški, 1993), izd. M. Rajčić – D. Jeličić.
- Leopold RANKE, *Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation*, IV, Leipzig, 1869.

- Otto Reinhard REDLICH, *Der Reichstag von Nürnberg 1522-23* (Phil. Diss.), Leipzig, 1887.
- Giovanni REGALATI, Un Fiumano vescovo di Segna e di Trieste. Francesco Josefich, *Fiume*, 48, 1982, 53-63.
- Eduard RICHTER, Beiträge zur Landeskunde Bosniens und der Herzegowina, *Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien und der Herzegowina*, 10, 1907, 386-545.
- G. RILL, Cles Bernardo, *Dizionario biografico degli italiani*, 26, 1982, 406-412.
- Marino SANUTO, *I Diarii*, XLIII, Venezia, 1895.
- Anne Jacobson SCHUTTE, *Pier Paolo Vergerio: the making of an Italian reformer*, Genève, 1977.
- Georg SCHWAIGER, Clemens VII., *Lexikon für Theologie und Kirche*, 2, 1994, 1223.
- Georg SCHWAIGER, Hadrian VI., *Lexikon für Theologie und Kirche*, 4, 1995, 1136-1137.
- Georg SCHWAIGER, Leo X., *Lexikon für Theologie und Kirche*, 6, 1997, 825-827.
- Manoil SLADOVIĆ, *Povēsti biskupijah Senjske i Modruške ili Kravavske*, Trst, 1856.
- Tadija SMIČIKLAS, Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije. I. Slavonija i druge hrvatske zemlje pod Turskom i rat oslobođenja, *Djela JAZU*, 11, Zagreb, 1891.
- Stanislaus SMOLKA, Ferdinands I. Bemühungen um die Krone von Ungarn, *Archiv für österreichische Geschichte*, 57, 1879, 1-172.
- M. STOV, Zrinski, Nikola, *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas*, 4, 1981, 504.
- Midhat ŠAMŠALOVIĆ, Diplomatska misija senjskog biskupa Jožefića god. 1526-27, *Zbornik historijskog instituta Jugoslavenske akademije*, 1, 1954, 155-168.
- Ferdo ŠIŠIĆ, *Kralj Koloman i Hrvati godine 1102.*, Zagreb, 1907.
- Ferdo ŠIŠIĆ, Izbor Ferdinanda I. hrvatskim kraljem, *Starohrvatska prosvjeta*, n. s., I, Zagreb-Knin, 1927, 15-44.
- Ferdo ŠIŠIĆ, Politika Habsburgovaca spram Hrvata do Leopolda I., *Rad JAZU*, 26, 1939, 93-148.
- Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb, 1975.
- Augustin THEINER, *Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis vaticanis deprompta collecta ac serie chronologica disposita (1198-1549)*, Romae, 1863.
- Gustav THOEMMEL, *Geschichtlich-politische und topographisch-statistische Beschreibung des Vilajets Bosnien das ist das eigentliche Bosnien, nebst türkisch Croatien, der Hercegovina und Rascien*, Wien, 1867.
- Franjo TRNKA, *Djelovanje Ferdinanda I. u Ugarskoj i Hrvatskoj od izbora u Cetinju do bitke tokajske i smrti Krste Frankopana*, Zagreb, 1888.
- Mile VIDOVIĆ, *Povijest Crkve u Hrvata*, Sarajevo-Bol, 1995.
- Rainer WOHEIL, Ferdinand I., Kaiser (1503-1564), *Theologische Realenzyklopädie*, 11, 1983, 83-87.
- Martin ZEILLER, *Beschreibung des Königreichs Ungarn und der darzu gehöriger Landen*, Ulm, 1660.

Bernhard Hans ZIMMERMANN, Hans Ungnad, Freiherr von Sonneck, als Förderer reformatorischer Bestrebungen bei den Südslawen, *Südostdeutsche Forschungen*, 2, München, 1937, 36-58.

DIPLOMATIC ACTIVITY OF THE BISHOP OF SENJ JOŽEFIĆ IN THE FIGHT AGAINST THE TURKS

Summary

The Bishop of Senj Franjo Jožefić (who died in 1551) belongs to the influential people of Croatian history from the 16th century who put their force and diplomatic abilities into the service behind the liberation of Croatia and Hungary from the Turks. In 1522 Pope Leon X named him the bishop of Senj and within a year he participated in the Nuremberg Parliament as a deputy for the Hungarian-Croatian King. Here he tried with his eloquent speech to convince his listeners of the necessity to help Hungary and Croatia with military means as well as with money because they were unable to resist Ottoman attacks on their own. At the same time help became self-help because it was understood that if Croatia and Hungary became part of the Ottoman Empire, Austrian lands and other parts of Europe would no longer be safe. After this mission he tried hard to get some help from other European monarchies in the fight against the Turks. Politically he was indecisive between King John Zapolja and Ferdinand I. First he helped the Zapolja party then he went into the service of Ferdinand I. In 1549 he was moved to Trieste and here he made his last great decision: he became a protestant and was dismissed to Klana where he died in 1551.

DIPLOMATISCHE TÄTIGKEIT DES SENJER BISCHOFS JOŽEFIĆ IM KAMPT GEGEN DIE TÜRKEN

Zusammenfassung

Der Bischof von Senj, Franjo Jožefić, gehört zu den einflussreichen Persönlichkeiten der kroatischen Geschichte im 16. Jahrhundert, die ihre Kräfte und ihre diplomatischen Fähigkeiten in Dienst der Befreiung Kroatiens und Ungarns von den Türken gestellt haben. Er wurde 1522 von Papst Leon X. zum Bischof von Senj ernannt und schon im nächsten Jahr nahm er auf dem Nürnberger Reichstag als Gesandter des ungarisch-kroatischen Königs teil. Hier versuchte er mit einer glänzenden Rede seine Zuhörer zu überzeugen, dass es notwendig ist, Ungarn und Kroatien militärisch und finanziell zu unterstützen, weil sie sich nicht alleine von den Osmanen verteidigen könnten. Gleichzeitig sei es eine Hilfe zur Selbsthilfe, da, wenn Kroatien und Ungarn von den Türken besetzt würden, wären die österreichischen Kronländern und andere Gebiete des Reiches nicht mehr sicher. Nach dieser Mission bemühte er sich um weitere Unterstützung der europäischen Herrscherhäuser gegen die Türken. Politisch schwankte er zwischen König Johannes Zapolya und Ferdinand I. Zuerst unterstützte er die Partei Zapolya und danach trat er in den Dienst von Ferdinand I. Im Jahr 1549 wurde Jožefić nach Triest versetzt und hier traf er seine letzte große Entscheidung: Der Bischof Jožefić konvertierte zum Protestantismus, wurde in die Stadt Klana vertrieben, wo er auch im Jahr 1551 starb.